Această operă este pusă la dispoziţie sub licenţa

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY- 4.0)

Surse de informare şi documentare şi instrumente de lucru pentru predarea limbilor străine în România anilor 1960-1980 (I)

Dr. Brînduşa Nicolaescu
Facultatea de Ştiinţe Politice
Universitatea Bucureşti
E-mail: brindusa.nicolaescu@fspub.unibuc.ro

Dr. Brînduşa Nicolaescu este lector la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Ştiinţe Politice, unde predă ESP, Academic Writing şi un curs despre literatură şi politică – „Dystopian Fiction as Social Critique". Printre domeniile de interes academic se numără metodologiile creative de predare a limbajului academic, critica literară, ficţiunea distopică politică.

Rezumat

Acest articol, ca parte dintr-un studiu de cercetare mai amplu, îşi propune să analizeze evoluţia statutului predării limbilor străine şi metodologia aferentă în România în anii regimului comunist, în special în timpul conducerii totalitare a lui Ceauşescu. Limbile străine avute în vedere sunt franzeca, engleza, germana, italiana şi spaniola, dintre care primele două apar cu precădere în documentele folosite în această cercetare: reviste ştiinţifice, reviste specializate.

Cuvinte cheie: *surse de informare, documentare, instrumente de lucru, pedagogie, reviste de specialitate, metodică, predarea limbilor străine, ideologie politică, naţionalism socialist*

Preambul

Articolul de faţă este prima parte dintr-un studiu care intenţionează să analizeze situaţia predării limbilor străine moderne în perioada comunistă în România începând cu anii 1960, altele decât limba rusă – aceasta din urmă fiind de altfel aproape absentă în documentele consultate până acum în demersul nostru de cercetare. Intrarea sub un con de umbră a limbii ruse era explicabilă pe fondul acţiunilor de autonomie crescândă a

BDD-A27042 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:18 UTC)

regimului de la Bucureşti faţă de puterea de la Kremlin, concretizându-se în măsuri precum cele din 1963, când rusa a încetat să mai fie disciplină şcolară obligatorie, iar Institutul Rus din Bucureşti a fost închis. (1)

Întrebarea de la care pornim în această cercetare este următoarea: În contextul socio-politic constrângător al regimului totalitar instaurat în România, apoi al dictaturii lui Ceauşescu, care era cadrul general metodologic al documentării şi informării pentru profesorii români de „umanioare", cu precădere pentru cei care predau limbile şi literaturile străine moderne ale Occidentului capitalist criticat de ideologia de partid şi de stat? Iar întrebarea aplicată pe care ne concentrăm atenţia este: În ce măsură intruziunea ideologiei politice, a propagandei naţionaliste socialiste a afectat activitatea ştiinţifică şi pedagogică din domeniul predării limbilor străine?

Rolul publicaţiilor *Tribuna şcolii* şi *Revista de pedagogie*

Pentru această primă parte a cercetării vom schiţa liniile generale care contextualizează situaţia descrisă mai sus, anume metodica predării limbilor străine în şcolile româneşti din perioada ceauşistă. Limbile străine avute în vedere sunt: franceza, engleza, germana, italiana şi spaniola, dintre care primele două primesc o mai mare atenţie în toate sursele utilizate.

Ca surse de documentare principale menţionăm în primul rând *Tribuna şcolii* şi *Revista de pedagogie*, din care vom prezenta exemple ale preocupărilor din acea vreme care vizează crearea unor direcţii normative în pedagogia românească, cu repercusiuni şi în predarea limbilor străine. Pe lângă aceste două reviste, mai existau în presa vremii încă alte trei publicaţii de învăţământ: *Tanügli Uiság* (gazetă în limba maghiară având un profil similar cu cel al *Tribunei şcolii), Învăţământul liceal şi tehnic profesional* şi *Forum – revista învăţământului superior*. Toate erau editate de Ministerul Educaţiei şi Învăţământului, iar *Tribuna şcolii* şi de Uniunea Sindicatelor din Învăţământ, Ştiinţă şi Cultură – portavoce ideologică de control, era cea mai importantă publicaţie de profil, şi prin urmare şi cel mai evident şi intens politizată, după cum reiese chiar după o primă cercetare a conţinutului ei pe parcursul primului an de apariţie.

Tribuna şcolii şi *Revista de pedagogie* în anul 1971

Apărută în anul de cotitură 1971, chiar înaintea faimoaselor teze din iulie, revista *Tribuna şcolii* se bucură în primele numere oarecum de lipsa unei presiuni politice concentrate. (2) În editorialul de pe prima pagină, Traian Pop, adjunctul mininstrului învăţământului, fixează ca prim obiectiv al revistei „înfăptuirea politicii partidului şi statului nostru pentru promovarea a tot ce este nou şi avantajos în ştiinţă, artă şi literatură, în gândirea pedagogică naţională şi internaţională", încheind cu îndemnul ca membrii corpului didactic să folosească revista ca sursă de informare şi instrument de lucru, „o autentică tribună a teoriei şi practicii pedagigice înaintate". (3) Tot în primul număr, Mircea Maliţa, ministrul învăţământului, scrie un interesant articol, apolitic, despre „diversificarea" învăţământului, în favoarea unui echilibru între numărul liceelor vocaţionale şi cele de cultură generală. (4) Acelaşi Mircea Maliţa are o intervenţie în cadrul colocviului naţional de pedagogie din 1970 „Cercetarea interdisciplinară a

BDD-A27042 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:18 UTC)

învăţământului", publicată anul următor în *Revista de pedagogie*, împreună cu alte lucrări de o calitate pedagogică autentică, conturându-se astfel imaginea unui nivel înalt al cercetării ştiinţifice în această perioadă. (5) Un exemplu semnificativ pentru calitatea ştiinţifică reală a contribuţiilor în această publicaţie este şi un foarte bine argumentat articol despre metodica predării limbii franceze. Autoarea, Cristina Efrimescu, aduce în discuţie, cu pertinenţă, probleme relevante şi principial încă de actualitate, precum rolul tehnologiei în predare, selectarea bibliografiei, metode posibile de predare a literaturii. (6)

Revista de pedagogie avea deja în 1971 o tradiţie bogată în dezbateri, opinii, intervenţii în domeniul ştiinţelor educaţiei. Conform explicaţiilor oferite pe pagina de internet a revistei, „dacă în perioada 1952-1963 textele pedagogilor sovietici erau impuse ca sisteme de referinţă pentru ideile promovate de revistă, în perioada 1964-1969 publicația a devenit o cale de promovare şi analiză, la nivelul specialiştilor, a principalelor concepte teoretice din domeniul pedagogic, pentru ca în perioada 1970-1979 să se dedice fundamentării ştiinţelor educaţiei în contextul românesc, prin cele mai mari nume de pedagogi, psihologi şi oameni de cultură din România acelor vremuri". (7)

La o trecere în revistă a rubricilor din *Tribuna şcolii* în numerele anului 1971, se poate observa cum politizarea devine din ce în ce mai predominantă. „Modelele şi limbajelor ştiinţifice ale realităţii" se vor reflecta încetul cu încetul şi în metodologia predării limbii străine, punându-se accent pe aspecte comerciale şi turistice. (8) Ultima pagină a revistei, sub titlul „Meridiane" prezenta ştiri externe, cu precădere expuneri elogioase ale vizitelor de lucru ale lui Nicolae Ceauşescu în R.P. Chineză, R.D.P Coreeană, R.D. Vietnam, R.P. Mongolă. Numărul nouă apare chiar la câteva zile după adoptarea „tezelor din iulie", aprobate în Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. în şedința din 6 iulie 1971. (9) Drept urmare imediată, cu un nou design grafic, care va puncta pe mai departe, cu roşu, supradiemensionate, îndrumările şi directivele lui Ceauşescu, revista publică pe prima pagină textul „Adeziune deplină", alături de un „înţelept program de întărire a muncii politico-educative". În acelaşi număr, una dintre ultimele intervenţii în domeniu (aşezat în josul paginii) ridică pertinent, cu argumente, problema programei din manualele de limbi străine, anume artificialitatea textelor alese, fără justificare comunicativă reală. (10) Calitatea intervenţiilor în privinţa predării limbilor străine scade de la număr la număr, de exemplu un articol despre „transfer şi interferenţă" nu depăşeşte nivelul limbajului de lemn, în pofida expectanţelor ridicate de un titlu foarte vizibil. (11) Controversa prilejuită de alegerea dintre „limbă sau literatură" are note ambigue, pentru că atunci când se recomandă „să nu se mai recurgă la studierea limbii literare [franceze] cu texte din clasici", nu se specifică dacă „o nouă orientare" nu este de fapt una tot în spiritul educaţiei politice. (12) Profesorul Mihai Hopulele nu este deloc ambiguu atunci când îşi termină intervenţia conform directivelor ideologice naţionaliste ale vremii: prin „completări din istoria noastră naţională ... vom realiza împreună îmbinarea educaţiei patriotice cu educaţia internaţionalistă". (13) În general, puţine articole cu caracter real ştiinţific mai apar în paginile revistei în ultimele numere ale anului 1971, care proclamă adeziunea, „unitatea naţiunii în jurul partidului", „arta educaţiei" fiind integrată obligatoriu „programului mobilizator" de educaţie socialistă. Ca un exemplu grăitor al stării de lucruri, numărul 22 reproduce integral, pe nouă pagini (din douăsprezece), „Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu", în timp ce vizita lui Jean Piaget în România

BDD-A27042 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:18 UTC)

este menţionată într-un mic articol de o coloană pe pagina zece. Inutil să mai adăugăm alt comentariu la această răsturnare grotescă de valori. (14)

În ceea ce priveşte *Revista de pedagogie,* şi aici intruziunile politicului au efecte pernicioase asupra nivelului ştiinţific. Numărul al doilea, de exemplu, este consacrat celebrării a cincizeci de ani de la crearea PCR, din numărul al treilea se consacră deja importante pagini lecţiilor de marxism-leninism şi „educaţiei politico-ideologice". (15) Este clar specificată perfecţionarea procesului de educaţie comunistă ca obiectiv central, în fapt se pune semnul egalităţii între ştiinţa pedagogică şi îndoctrinarea politică. În timp ce aceste directive încarcă inutil prima parte a revistei, rubrici utile din punct de vedere didactic trec pe plan secund în cuprinsul publicaţiei, precum "Perfecţionarea tehnologiei învăţării" din numărul al treilea, în cadrul căreia apar articole cu valoare ştiinţifică. (16) Un alt exemplu din domeniul limbilor străine este un articol foarte tehnic, specializat, de metodica predării limbii engleze la un nivel avansat - în numărul al unsprezecelea al revistei, unde putem observa un raport favorabil lucrărilor cu caracter pedagogic autentic, intruziunea politică a discursului autoritar fiind însă o constantă, ca întotdeauna concretizată în primele articole şi mai ales în nota redacţiei de pe prima pagină: „Dinamica învăţământului în pas cu dinamica perfecţionării societăţii socialiste multilateral dezvoltate". (17)

Note şi referinţe bibliografice

(1) DELETANT, Dennis. *Romania under Communist Rule*. Bucharest: Civic Academy Foundation, 2006, p. 152. Vezi şi BRAHAM. L. Randolph. *Education in Romania; A Decade of Change*. New York: The City College of the City University of New York, p. 4. Consolidarea naţionalismului socialist era însoţită de măsuri de de-sovietizare, precum schimbarea statutului limbii ruse din obligatorie în opţională: "external de-Sovietization or desatellization was coupled with a general de-Russification of internal institutions. One of the most dramatic changes was the transfer of Russian froma required to an elective course in virtually all educational institutions."

(2) Vezi DELETANT, Dennis. *Op. cit.,* p. 166-167. Oricum, expectanţele de liberalizare create de reformele din anii 1965-1968 (inclusiv refomarea învăţământului) şi care au dus la independenţa faţă de Uniunea Sovietică nu au afectat în realitate în niciun moment poziţia partidului comunist pe plan intern – de control strict al tuturor sferelor de activitate, inclusiv al educaţiei. Vezi şi BRAHAM. L. Randolph. *Op. cit.,* p. 8. Rolul determinant al Partidului Comunist Român în sistemul educaţional era „sanctificat prin lege", de exemplu prin decretul 1171/1968 Ministerul Educaţiei funcţiona doar sub îndrumarea şi conducerea Comitetului Central al PCR: "The determing role of the Communist Party in educational matters as in all other spheres of public life is sanctified by law."

(3) POP, Traian. La început de drum. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.1, 7 mai 1971, p. 1. Şi celelalte referiri politice, în formatul limbajului de lemn al vremii, sunt formale şi, precum în exemplul dat, se subsumează caracterului profesional, declarat, al noii reviste a cărei menire este preponderent de „informare ştiinţifică şi pedagogică". Autorul scrie în acelaşi număr şi un articol bine documentat, strict ştiinţific, întitulat „Mai mult spririt creator în organizarea şi desfăşurarea lecţiilor".

(4) *Ibidem,* p. 3.

BDD-A27042 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:18 UTC)

(5) MALIŢA, Mircea. Renovarea ştiinţei şi educaţiei în spiritul ştiinţei moderne. În: *Revista de pedagogie,* XX, 1, 1971, p. 17-28.
(6) EFRIMESCU, Cristina. Contribuţii la modernizarea predării limbii franceze în şcoli. În: *Revista de pedagogie,* XX, 1, 1971, p. 95-99.
(7) *Revista de pedagogie. Tematică şi rol în comunitatea ştiinţifică 2016.* [Online]. [Accesat la 3 decembrie 2016]. Disponibil la : http://revped.ise.ro/theme-and-role/
(8) RACHICI, D. Liceele cu predare în limbi moderne. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.7, 18 iunie 1971, p. 3.
(9) CEAUŞESCU, Nicolae. *Propuneri de măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*. [Online]. [Accesat la 3 decembrie 2016]. Disponibil la: http://ro.wikisource. org/wiki/Tezele_din_iulie.
(10) SELAGEA, S.. Livresc şi uzual în studiul limbilor străine. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.9, 9 iulie 1971, p. 6.
(11) RARINCA, Eufimia. Transfer şi interferenţă în învăţarea limbilor străine. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.18, 8 octombrie 1971, p. 4.
(12) ANGHEL, Florin. Ce învaţă elevii în liceu: limba sau literatura franceză? În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.19, 15 octombrie 1971, p. 9.
(13) HOPULELE, Mihai. Elemente formative în lecţiile de literatură franceză. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.20, 22 octombrie 1971, p. 9.
(14) MALIŢA, Mircea. Piaget. În: *Tribuna şcolii,* an I, nr.22, 5 noiembrie 1971, p. 10.
(15) CERGHIT, Ioan. Cultivarea dragostei [sic!] pentru PCR – latură esenţială a educaţiei patriotice. În: *Revista de pedagogie,* XX, 2, 1971, p. 36-41. RIZESCU, Ioan. Rolul ştiinţelor sociale în educaţia politico-idoelogică a elevilor. În: *Revista de pedagogie,* XX, 3, 1971, p. 11-21.
(16) BOCU, Marian. Metodica lecţiilor de limbi moderne. În: *Revista de pedagogie,* XX, 3, 1971, pp. 102-107.
(17) DRAGOŞ, Liliana; SEMILYÉN, Eva. Strategii euristice în predarea limbii engleze. În: *Revista de pedagogie,* XX, 11, 1971, p. 83-86.

BDD-A27042 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:18 UTC)